

SBÍRKA PŘEDNÁŠEK
pořádaných
ČESKOU NÁRODOHOSPODÁŘSKOU SPOLEČNOSTÍ
v období 1928—29.

IV.

AKTUÁLNÍ OTÁZKY ČESKOSLOVENSKÉHO PRŮMYSLU MLYNÁŘSKÉHO.

Přednesl
JUDr. BOHDAN ŽIVANSKÝ
ve schůzi společnosti pořádané
dne 26. listopadu 1928
v Praze.

Cena Kč 7.—.

V PRAZE 1929.
Nákladem České národohospodářské společnosti.
Tiskem knihtiskárny „Prometheus“ v Praze.
V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče, Praha-Přikopy.

ČESKÁ SPOLEČNOST NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

pořádala řadu přednášek v Praze i na venkově (Plzeň, Hradec Král.), z nichž

vydány byly tiskem:

V období 1921/22:

I. Dr. JOSEF FORT: O dvou základních složkách, socialisaci a valutě, soudobého problému hospodářského.... (Rozebráno)	Kč 2.—
II. Dr. KAREL ALTMANN: Jak se tvoří kursy devis? (Rozeb.)	Kč 4.—
III. Dr. BOHUMÍR HANOSEK: Nové cesty československé statistiky zahraničního obchodu..... (Rozebráno)	Kč 2.—
IV. Dr. ALOIS RAŠÍN: Inflace a deflace..... (Rozebráno)	Kč 2.—
V. Dr. RUDOLF HOTOWETZ: Úkoly naší politiky hospodářské, zejména obchodní a valutární..... (Rozebráno)	Kč 2.—
VI. Dr. KAREL RŮŽIČKA: Textilní průmysl Československé republiky v době poválečné.....	Kč 2.—
VII. JUDr. JOSEF RYBA: O cenových indexech.... (Rozebráno)	Kč 2.—
VIII. OTAKAR E. KROFTA: O průmyslu pivovarském v republice československé. (Rozebráno)	Kč 2.—
IX. JUDr. Ing. JOS. PETERS: Naše uhelné hospodářství. (Roz.)	Kč 2.—
X. Dr. JOSEF FORT: O desateru valutových příkázání. (I. a II. vydání rozebráno.).....	Kč 10.—

V období 1922/23:

I. Dr. JOSEF GRUBER: Prof. Dr. Cyril Horáček. (Rozebráno)	Kč 2.—
II. JUDr. ARNOŠT MÁDL: O železničním tarifnictví v republice československé. (Rozebráno)	Kč 5.—
III. FRANT. SCHWARZ: Přetížení průmyslu přímými daněmi a zvláště obecními přírážkami. (Rozebráno.)	Kč 2.—
IV. Dr. KAREL ALTMANN: O vyrovnávání mezinárod. platů. (Rozebráno.)	Kč 4.—
V. Dr. VLADIMÍR VALNÍČEK: Reforma přímých daní. (Rozebráno.)	Kč 3.—
VI. JUDr. VÁCLAV SCHUSTER: Z poválečného vývoje naší obchodní politiky.	Kč 3.—
VII. Prof. Dr. JOSEF PAZOUŘEK: Rozbor závěr. účtu státního hospodářství za r. 1919. (Rozebráno.)	Kč 3.—
VIII. Dr. inž. A. PARMA: Základní složky horního hospodářství.	Kč 2.—
IX. Dr. J. CHYLÍK: O čsl. průmyslu sladařském.....	Kč 2.—
X. Dr. A. BOHAČ: Hospodářské a sociální poměry obyvatelstva Čsl. republiky.	Kč 5.—

V období 1923/24:

I. Dr. JOS. FORT: Nástin měnového plánu stabilizačního. II vydání. (I. vydání rozebráno.).....	Kč 10.—
II. JUDr. VÁCL. SCHUSTER: Směrnice naší obchodní politiky.	Kč 2,50
III. Univ. prof. Dr. JOSEF DRACHOVSKÝ: Hospodářství ve státních podnicích.	Kč 2,50
IV. Inž. OTTO KAPP: O hospodářských poměrech Slovenska a Podkarpatské Rusi.	Kč 6.—
V. Dr. JOSEF FORT: O hospodářském významu vlastnictví a jeho vztazích ku trvání a budoucnosti států.....	Kč 2,50
VI. Dr. BOHUMÍR HANOSEK: Statistika průmyslové výroby.	Kč 4.—
VII. Dr. LADISLAV PATOČKA: Jablonecká industrie v mezinárodním obchodě. (Rozebráno.)	Kč 3,50

(Pokračování na str. 26.)

Měl jsem čest před více než 3 lety přednáseti ve vašem kruhu o čl. mlynářství a snažil jsem se tehdy dokázat, že další udržení našeho mlynářství jest jen tehdy možným. bude-li stejně, jako jest tomu u všech ostatních průmyslů v našem státě, chráněno náležitým clem. V r. 1926 došlo skutečně k zavedení stálého cla na mouku ve výši 70 Kč proti mírovým 15 korunám, a od té doby často slýcháno tvrzení, že naše mlynářstvo dosáhlo celní ochrany takové, o jaké nikdy vůbec ani nenasnilo a že tedy s hlediska celního jest na tom lépe než kterékoliv jiné odvětví průmyslové. Vyvrátiti tento omyl jest jedním z úkolů dnešní mé přednášky stejně, jako naznačiti význam a důležitost našeho mlynářství v celém souboru našeho tak zvaného zemědělského či hospodářského průmyslu. Kromě toho nedávne jubileum 10-letého trvání našeho státu bylo podnětem k tomu, že jsme přehlíželi také dosavadní hospodářský vývoj za samostatnosti naší, a budiž dovoleno i o dosavadním vývoji průmyslu mlynářského v rámci samostatného státu československého pověděti několik slov. Když jsme sbírali materiál pro mírovou smlouvu, abychom snesli důvody pro splnění hospodářských předpokladů samostatnosti nového státu, mluvili jsme s velikým optimismem o vývojových možnostech našeho mlynářství. Uvedli jsme data o veliké výkonnosti našich mlýnů v historických zemích, které napříště bude možno plně využítovati, zabráníme-li záplavě cizí mouky, zejména z Maďarska, která odjakživa byla nejtíživějším konkurentem mlýnských výrobků českých, z připojení Slovenska očekávali jsme pak rozšíření domácí surovinové základny i pro mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Mohu říci snad krátce, že pohříchu žádná z těchto nadějí se dosud nesplnila.

Z podnětu mezinárodní konference hospodářské v Ženevě loňského roku koná náš Poradní sbor pro otázky hospodářské obsáhlé šetření, zejména i statistické, aby zjistil, jak se jednotlivé obory naší průmyslové výroby vyvíjely za dosavadního režimu naší národohospodářské politiky, obzvláště u srovnání se stavem předválečným. I v tomto směru má dnešní moje přednáška býti příspěvkem, pokud běží o naše mlynářství.

Přesné porovnání dnešního stavu s předválečným není ani v oboru mlynářském jako u převážné většiny jiných odvětví průmyslových možné. Především nemáme z doby předválečné dat o výkonnosti či mlecí kapacitě mlýnů na nynějším území ČSR a rovněž nemáme dat o skutečném jejím využití. Některá kusá data máme pouze pro země české, která okrouhle můžeme shrnouti v to, že celkový semelek našich mlýnů v dobách předválečných činil asi 6½ mil. q pšenice a okrouhle 9 mil. q žita. K tomu přistupuje dovoz z Předlitavska do Rakouska, z něhož podle

zpráv permanentní komise pro určování hodnot vzájemného obchodu rakousko-uherského okrouhle 50% (přesně podle dopravní statistiky 47,8, resp. 48,9%) šlo do Čech, Moravy a Slezska. Dovoz činil v průměru let 1911—1913 okrouhle 3½ mil. q pšeničné mouky, asi ¼ mil. q žitné mouky a asi 200.000 q otrub. Dovoz z Maďarska do českých zemí činil tedy okrouhle 5 mil. q surovinné hodnoty čili asi čtvrtina celkového konsumu v zemích českých byla kryta dovozem z Maďarska. Měl jsem příležitost již v první své přednášce na statistických datech ukázat, že poměry v ČSR se v tomto směru za úplné bezcelnosti mouky ještě zhoršily a vrátím se k tomu později při rozboru otázky, jak působilo zavedení stálého cla na poměry našeho dovozu a na naši odvislost od ciziny. Chtěl bych jenom dodat, že při sledování účelů, pro které koná nyní své šetření Poradní sbor pro otázky hospodářské, aby zaujal stanovisko k ženevským resolucím, průmysl mlynářský zaujímá značně odchylné postavení než velká většina ostatních našich průmyslů. Nejedná se zde v prvé řadě o udržení nebo vybudování jeho výrozu, nýbrž o ochranu proti přílišnému dovozu z ciziny.

V souboru t. zv. zemědělského průmyslu zaujímá průmysl mlynářský stejně důležité hospodářské postavení jako ostatní složky jeho. Nezaměstnává ovšem přílišné množství personálu. Podle statistiky Státního úřadu statistického bylo v kampani 1923/1924 zaměstnáno v okrouhle 10.000 čl. mlýnech 14.867 zaměstnanců, k čemuž přistupuje asi 5.000 (4821) činných majitelů mlýnů, to jsou případy, kde živnost provozuje mlynář sám nebo s členy rodiny. Celkem bylo tedy výdělečně činnno v průmyslu mlynářském na 20.000 lidí. Větší číslici zjistilo sčítání lidu z 15. února 1921, kdy bylo povoláním činnno v mlynářství v ČSR celkem: 9141 samostatných podnikatelů, 410 nájemců, 1353 úředníků, 17.650 dělníků, 3747 učedníků, 596 nádeníků, dále 2105 spolupomáhajících členů rodinných, úhrnem 35.002 v povolání činných. Naproti tomu v pivovarství a sladovnictví bylo činnno jen 12.355 lidí, v lihovarství — arci mimo kampaň — a v průmyslu líkérnickém a drožďárenském 7.362 a v cukrovarství, které v prvé řadě zaměstnává rovněž jen sezonní dělnictvo, napočítáno při sčítání lidu 28.371 v povolání činných. Spolu i s příslušníky rodiny (43.921) a domácím služebnictvem (3404) skýtalo mlynářství tehdy obživu 82.327 lidem. V našem mlynářství investovány jsou značné části národního jmění, o čemž podrobnosti přinesou teprve detailní výsledky statistiky dávky z majetku. Hodnotu roční produkce mlýnské podle dat Státního statistického úřadu za období 1924/1925 můžeme páčiti na 4 miliardy Kč, při čemž tehdy čl. průmysl mlynářský byl zaměstnán jen 28% své celkové kapacity. Co mlynářství znamená pro výživu domácího obyvatelstva, zejména i za poměrů válečných (včasné zásobení armády), jest ještě v čerstvé paměti. Co znamená pro odbyt domácího chlebového obilí, jež téměř všecko zpracuje, nepotřebují rozváděti. Kromě toho produkuje čl. mlynářství okrouhle 10.000 vagonů otrub, velmi důležitého to krmiva pro náš domácí chov dobytka. Z těchto několika málo dat viděti nejlépe veliký význam našeho mlynářství pro celé naše národní hospodářství a rovno-

cennost jeho s ostatními průmysly zemědělskými. (Zajímavá jest paralela těchto dat s Německem, pro které byla uvedena data na poslední valné hromadě spolku německých obchodních mlýnů v Berlíně. Roční hodnota mlýnských výrobků v Německu byla vypočtena na 2.3—2.9 miliard ř. Mk, počet dělnictva na 40.000 a kromě toho 9.000 úředníků, co do hodnoty produkce stojí mlynářství německé hned na 5. místě za chemií, strojnictvím, produkcí uhelnou a elektrotechnikou). Je známo, jakou zvýšenou pozornost věnuje naše veřejnost nynějším obtížím našeho průmyslu cukrovarnického. Poměry v lihovarství mají doznati úpravy novým zákonem o dani lihové a jsou patrný snahy, jak tam přílišné nadprodukci, opírající se ovšem o domácí surovinu, chce se čeliti opatřeními daňovými. Poměry v našem průmyslu pivovarském jsou rovněž neutešeny. Poradní sbor pro otázky hospodářské koná právě o nich obsáhlé šetření a i zde vyskytl se návrh, vyrovnati účinky příliš ostrého boje konkurenčního umělými opatřeními daňovými tak, že by daň z piva byla vybudována progresivně podle velikosti pivovaru. Naše kdysi tak zkvétající sladařství prožívá stejně dlouho se již vlekoucí krizi následkem ochrannářských opatření ciziny, kam hlavně dodávalo. Vidíme zde všude, jak podnět k průmyslovému zpracování vychází nejprve z výběrné domácí suroviny, jejíž produkce je pak stupňována tou měrou, že průmysl zpracující ocitá se v přílišné nadprodukci, s jejímž umístěním má obtíže největší. Neméně nepříznivé jsou poměry v našem průmyslu mlynářském, a děkuji proto předsednictvu České společnosti národohospodářské, že mi umožnilo dnešní přednáškou poukázati na svízelnou situaci jeho a přispěti k probuzení zájmu širší veřejnosti o konečnou úpravu poměrů v tomto důležitém oboru hospodářském.

Ovšem situace průmyslu mlynářského u nás není charakterisována jenom jako u ostatního průmyslu zemědělského přílišnou nadprodukci, či lépe řečeno přílišnou mlecí kapacitou, která nemůže býti náležitě využita, což ovšem zdražuje výrobu, ale i tím, že našemu mlynářství stále více se nedostává domácí suroviny, nejenom pšenice, což je již po více desetiletí, nýbrž v posledních letech i žito, ve kterém jsme nyní snad trvale odkázáni na dovoz z ciziny a dále okolností tou, že v průmyslu mlynářském vedle skutečných průmyslových závodů jsou ještě tisíce malých mlýnů, které třeba odkázány na odbyt místní zostřují neobyčejně poměry konkurenční a znemožňují náležitou úpravu podmínek platebních a odbytových vlastní svépomocí, protože podnikatelů jest příliš mnoho a nemají dostatečného hospodářského rozhledu.

Dovolte mi nyní, abych stručně nastínil historii našeho mlynářství z a posledních 10 let, jak jsem se o to v podstatě pokusil v nedávné jubilejní publikaci týdeníku „Die Wirtschaft“.*)

Při skončení světové války bylo státní hospodaření obilím a moukou v nejplnějším rozkvětu. Se zřetelem na důležité zájmy domácích spotřebitelů a neupravené mezinárodní styky obchodní musilo toto státní hospodařování býti dále podrženo i pro prvá léta poválečná. Z váleč-

*) „Die Wirtschaft der Tschechoslowakei 1918—1928“. Vydal Dr. Fr. Weil a Dr. Fr. Bacher. Říjen 1928.

ného obilního ústavu, odbočky v Praze, stal se nyní Státní obilní ústav se zemskými odbočkami v Brně, Bratislavě a Užhorodě. Při státním hospodaření byly všechny mlýny vlastně jenom mlýny námezdními, které semílají obilí ve mzdě buď pro Státní obilní ústav anebo pod jeho dozorem pro zemědělské samozásobitele. Mlýny měly se starati jenom o správnou výrobu předepsaných druhů mlýnských výrobků a ovšem o přiměřené přiděly obilí od obilního ústavu, odbyt jejich výrobků byl na všecken případ zajištěn. Za to obdržely jednotné vyměřené melné, které později bylo odstupňováno podle procenta zaměstnanosti mlýna, takže základní melné platilo při 60% využití kapacity, k čemuž přistupovaly další příplatky, o méně bylo mlecí výkonnosti využito. Při úpravě melného musily se později mlýny zavázati také, že mzdy svého zaměstnanectva upraví kolektivní smlouvou podle pokynů Státního obilního ústavu. Mlýny, které pracovaly pro městské konsumenty a byly v přímém styku s obilním ústavem, jmenovaly se mlýny smluvní, ostatní byly zemědělské námezdní mlýny. Podle statistiky obilního ústavu z r. 1920 byl počet mlýnů a jejich mlecí výkonnost v jednotlivých zemích, jak následuje:

	Počet mlýnů	Mlecí kapa- cita za 24 h. ve vag.	Z toho mlýny smluvní	Mlecí kapacita
Čechy	5.276	806	422	380
Morava	2.100	450	136	170
Slezsko	337	73	47	50
Slovensko cirká	3.000	400	25	143
Československo úhrnem	10.713	1.729	630	743

Data pro Podk. Rus nejsou z té doby známa. Nejdůležitější starostí obchodních mlýnů, pracujících pro Státní obilní ústav v tomto prvním poválečném období, bylo dosáhnouti přiměřeného, stále více se znehodnocující valutě odpovídajícího melného a pokud možná vydatných přidělů obilí. Tyto přiděly nebyly samozřejmě jednotné, musilo se přihlížeti jak k produkčním, tak zejména i ke konsumním poměrům, již proto, aby se ušetřilo na dopravném. Tím se vysvětluje, že smluvní mlýny ve velkých městech nebo průmyslových střediscích byly relativně lépe zaměstnány než mlýny ostatní. Průměrný stupeň zaměstnanosti smluvních mlýnů možno páčiti nanejvýše na 40%.

Státní hospodaření obilím a moukou zatěžovalo jak známo státní finance velmi značně, stálo veliké miliardy korun a v prvé řadě této okolnosti, když se pomýšlelo na sanaci státních financí, dlužno děkovati, že poměrně brzo došlo k odstranění tohoto aprovisačního systému. R. 1921 započalo jednání o zrušení Státního obilního ústavu. Mlýny poukazovaly tenkrát na veliké nebezpečí, které nezbytně musí vzejíti z bezprostředního přechodu z vázaného do volného hospodářství, zejména pro nejširší vrstvy konsumentstva. Navrhovaly proto přechodný režim s jakýmsi importními premiemi, kterých mělo býti použito k úpravě domácích cen a které se měly vybírat z obilí z ciziny dovezeného a žádaly co nejrozhod-

něji hned tehdy přiměřenou ochranu celní, bez které opravdová restituce předválečných poměrů nebyla myslitelná. Tyto návrhy zůstaly však nepovšimnuty, a přechod k volnému hospodářství proveden byl skutečně téměř úplně nezprostředkovaně vládním nařízením z 30. června 1921 č. 224 Sb., které vyšlo právě počátkem nové kampaně 1. července 1921. Pouze t. zv. nezámožnému obyvatelstvu byly ještě pro jeden rok vyhrazeny určité výhody (minimální množství mouky za úřední maximální cenu). Co toto náhlé uvolnění obilního a moučného obchodu pro konsumenty znamenalo, vidíme z toho, že kdežto dosud činila úřední maximální cena za chlebovou mouku 1.90 Kč a za mouku k vaření, resp. k pečení 5 Kč, náhle skočily ceny podle cenových zpráv Státního statistického úřadu na 6.70, resp. 8.70 Kč. Dřívější úřední ceny činily 1 resp. 2 Kč. Že konsumentstvo toto ohromné zvýšení cen bez poměrně větších poruch sneslo, možno si vysvětliti tím, že úřední přiděly mouky byly vždy naprosto nedostatečné, takže většina obyvatelstva byla zvyklá v pokoutním obchodě platiti ceny, jaké se potom ukázaly v uvolněném obchodě a kromě toho spadlo toto uvolnění v období vzestupného pohybu mezd dělnických a drahotních přídavek úřednických. Není tedy dobře možno dovolávati se této obdoby pro likvidaci ochrany nájemníků, se kterou laborujeme ještě dodnes. Zde jest možným jenom postupné zvyšování činží.

Pro mlýny znamenalo toto bezprostřední uvolnění vázaného hospodářství přímo katastrofu. Opatření kapitálu potřebného k nákupu obilí vyžadovalo najednou ohromných, dříve netušených částek, mlýny musely nyní organisovati i prodej a pečovati i o odbyt. Kolísání netoliko na trhu obilním, nýbrž i na trhu valut a devis, k tomu i politické nepokoje (Karlův puč!) zahrnovaly v sobě ohromná risika, pro která v kalkulaci mlýnů nebylo možno zařaditi přiměřenou položku. K tomu přišla ještě úplná bezcelnost pro obilí dovážené z ciziny, které podléhalo pouze t. zv. ohlašovacímu řízení, bez jakýchkoliv poplatků. Přehlízíme-li cenová data z těchto dob, kdy vidíme na př., že pšenice počátkem listopadu 1921 znamenala 463.50, počátkem prosince 1922 klesla hned na 140, koncem 1923 znamenala 176, koncem r. 1924 246 Kč, počátkem února 1925 287, aby zase koncem r. 1925 klesla na 207.50, ve stejných skocích pohybovalo se žito a i mlýnské výrobky, při čemž jest ale pozoruhodno, že při každém poklesu cen kalkulace mlýnská se zhoršila, t. j. ceny mouky klesly ještě níže nežli surovina, musíme se skutečně diviti, že naše mlynářství toto ohromné kolísání cenové, které pro ně znamenalo veliké ztráty kapitálu, dovedlo poměrně dobře vydržeti. Ovšem i v mlynářství došlo k velké řadě vyrovnání a konkursů, řada podniků byla zastavena, některé velké mlýny, které vyhořely, nebyly již vůbec postaveny (Popper-Štáhlavy, Radimský-Kolín, Žitný mlýn Doubek-Brněnec, Tuček-Bílina), a kromě toho řada podniků velkých a dobře zařízených dodnes živoří, resp. je zastavena (Hostivař, Smiřice, Vinec, druhý mlýn na Kladně a j.).

Dály se sice pokusy, aby těmto neurovnaným, zdivočelým poměrům tržním bylo čeleno jednotným postupem mlýnů. Tak bylo hned na počátku volného hospodaření jednáno o t. zv. konvenci všech směrodat-

ných obchodních mlýnů v republice, ze které však na konec zbyla jen konvence velkomlýnů v Čechách, sdružující asi 40 firem, ustavená 21. září 1921. Tato konvence měla za účel hlavně normalisaci mlýnské výroby stanovením několika málo určitých moučných druhů (jak známo předstihovaly se mlýny vždy množstvím čísel druhů moučných, v čemž je nepochybná neohospodárnost výroby) a dále měla za účel sjednotiti mlýnskou kalkulaci, takže každý mlýn byl povinen při stanovení svých prodejních cen vycházeti z určitého konvencí stanoveného melného. Dokud ceny ruku v ruce se znehodnocováním naší měny šly nahoru, konvence se osvědčovala a podle ní řídily se také ostatní neorganizované mlýny. Pak ale přišla krise deflační, která pro mlýny byla spojena s dvojitou ztrátou, neboť téměř současně došlo i na světovém trhu obilním k nebývalému srázu cen. Česká konvence mlýnská rozpadla se již v květnu 1922, a od té doby zůstaly i všechny snahy čas od času oživované, aby zavedeny byly aspoň jednotné podmínky platební a dočávací, bez jakéhokoli úspěchu.

Jak desolátními byly poměry v prvních letech uvolněného hospodaření bez jakékoliv ochrany celní, dokazuje i statistika mlýnů provedená Státním úřadem statistickým a publikovaná dosud za léta 1923—1924 a 1924—1925. Podnětem k této statistice byla právě ohromná krise v mlynářském průmyslu. Sluší uvítati, že Statistický úřad i nyní takovou statistiku bude pravidelně každý rok prováděti, jak o tom svědčí vyhláška z 22. června 1928 č. 85. Sbírky zák. a nařízení. Bylo by si jen přáti, aby tato zajímavá data byla co možná brzo publikována, neb jedině tak mohou býti důležitým ukazatelem pro naši hospodářskou politiku. Nuže, tato statistika zjistila za r. 1923—1924 10.221 mlýnů v celé republice československé s úhrnnou výkonností 2063.9 vag. denně. Z toho připadlo na Čechy 5148 mlýnů (výkonnost 1116 vag.), na Moravu 1658 (440), na Slezsko 296 (69), na Slovensko 2465 (390) a Podk. Rus 654 (48). Data tato souhlasí dosti přibližně s daty obilního ústavu z r. 1920, počet závodů celkem poklesl, ve Slezsku vysvětluje se pokles zejména oddělením části Těšínska, značnější difference je co do počtu závodů zejména u Slovenska, ale tam číslice obilního ústavu byla jen odhadem. Pokud se týče výkonnosti, souhlasí také ve velkém celku data Státního úřadu statistického s daty obilního ústavu, větší difference je jen v Čechách, 806 proti 1116 vag. Třebaže mlecí kapacita v Čechách po válce jistě ještě stoupla, pokládám přírůstek přes 300 vag. za 4 leta za přílišný a skutečnosti neodpovídající. Průměrná zaměstnanost činila jenom 28% kapacity a stejně tomu bylo v r. 1924—1925, kdy opět počet mlýnů dále klesl na 9868 a kapacita na 2023 vagonů. Nutno však rozeznávati při datech o využití kapacity, zda se jedná o mlýny obchodní anebo námezdní. U námezdních mlýnů má udaná mlecí kapacita význam jen theoretický, závisí v prvé řadě na stavu vody a nedá se vůbec přesně kontrolovati; Statistický úřad sám odhaduje skutečnou kapacitu u námezdních mlýnů jenom na 50% kapacity indikované. Je tedy pochopitelné, že využitkování takové pouze theoretické kapacity jest u námezdních mlýnů ještě nižší než u mlýnů obchodních. Publikace Statistického úřadu rozeznává

ostatně ještě t. zv. s m í š e n é mlýny, v nichž mletí obchodní neb námezdní přesahovalo sice 25%, ale nikoli přes 75% všeho mletí, čímž se ovšem stěžuje přesné rozlišování, kolik připadá na mletí obchodní a kolik na mletí pouze námezdní. Unavoval bych příliš citováním všech dat, uvedu jenom hlavní členění pro celou republiku. Celkem máme mlýnů obchodních 363 s kapacitou 616 vag. denně, mlýnů smíšených 568 s kapacitou 350 vag. a mlýnů čistě námezdních 9290 s kapacitou 1098 vag. čili počítáme-li efektivní kapacitu jenom polovicí udané, okrouhle 500 vagonů. Na obchodní a smíšené mlýny připadá tedy okrouhle skoro 1000 vag. mlecí kapacity, co do počtu však jenom něco přes 900. Tyto číslce jsou zajímavé nejenom s hlediska stavovské organizace, nýbrž i pro eventuelní snahy sjednocovací, pokud jde o podmínky obchodní, výrobní atd. Vidíme, že skutečných mlýnů obchodních není o mnoho více, ba snad méně než na př. lihovarů, pivovarů a konečně do jisté míry i cukrovarů, hledíme-li ke skutečným průmyslovým podnikům mlynářským.

Zaměstnanost činila % mlecí kapacity:

	1923—4	1924—5
u mlýnů obchodních	35.92	37.3
smíšených	33.—	33.3
námezdních	21.94	21.1

V této souvislosti zmínil bych se hned stručně o členění mlýnských závodů podle velikostních kategorií, protože nezemědělský, městský a průmyslový konsum může býti bez poruch obstarán pouze dobře zařízenými velkomlýny s dokonalým technickým zařízením, opatřenými všemi vymoženostmi moderní techniky, k níž u mlýnů přichází v úvahu i chemie. Je známo, že se často pochybuje o této technické dokonalosti našeho čl. mlynářství.

Počet mlýnů o úhrnné kapacitě vagonů

s denní kapacitou přes 10 vag.	5	87
přes 5 až 10 vag.	16	109
přes 2 až 5 vag.	89	296
přes 1 až 2 vag.	143	215
úhrnem přes 1 vag. denně	253	707
½ — 1 vag.	483	359
10 q — 50 q	2.834	666
pod 10 q	6.651	332
	10.221	2.064

Celoroční kapacita činí počítána po 280 dnech 57,790.320 q, z čehož na závody s kapacitou přes 1 vag. denně připadá skoro 20 mil. q (19 mil. 796.000 q). Konsum domácí podle Dr. Mráze činil 1925—6 (u žita snad trochu vysoko vypočten „velké zkrmování žita“) obyvatelstva zemědělského 6.5 mil. q pšenice a 8.3 mil. q žita; nezemědělského 8.5 mil. q

pšenice a 4.5 mil. q žita; celkem tedy 15 mil. q pšenice a necelých 13 mil. q žita; úhrnem 28 mil. q, z čehož viděti, že kapacita našich mlýnů je víc než dvakrát tak velká jako celý konsum. U mlýnů obchodních je tento nepoměr ještě křiklavější.

Do jaké míry postoupilo u nás zpracování cizozemského obilí ve mlýnech, viděti z těchto dat stát. úřadu statistického:

V kampani 1924—5 bylo zpracováno ve mlýnech československých celkem domácí pšenice 5,892.935 q a cizí pšenice 1,773.818 q, z toho připadá však na mlýny čistě obchodní 2,183.459 q domácí a neméně než 1,518.939 q cizí pšenice. Mlýny obchodní zpracují tedy okrouhle již 41% cizí pšenice. Žita zpracováno bylo celkem 6,984.243 q domácího a 1,187.243 q cizího, ve mlýnech čistě obchodních domácího 1,522.481 q a cizího 920.310 q. Také žito semílané v obchodních mlýnech čsl. je skoro z 38% cizozemského původu.*)

Na čsl. mlynářství bylo prakticky vyzkoušeno, co to znamená, když ve státě, jehož obchodní a celní politika je v podstatě vybudována na systému ochranném a jehož všechna průmyslová odvětví jsou proti cizí soutěži chráněna více méně vydatnými cly, k čemuž u některých oborů přistupuje ještě povolovací režim, který namnoze znamená úplnou prohibici cizího dovozu, když v takovém státě jedno jediné odvětví průmyslové je z této ochrany vyloučeno.

Před válkou nikdy nikomu nenapadlo mluvit proti clu na mouku. Činilo tenkrát 15 korun oproti tehdejší ceně nejpřednějšího druhu mouky až 40% i více, tedy celní ochrana jistě velmi slušná. Mluvílo se sice tenkrát také již velmi hojně a temperamentně o t. zv. agrárních či zemědělských clech, kterými v první řadě rozuměna cla na obilí, avšak ve státě, kde všechny průmysly jsou chráněny větším menším clem, není důvodu činiti nějaké výjimky u mouky, která rovněž je výrobkem čistě průmyslovým, zejména když kapacita domácích závodů stačí tak dokonale uhraditi všechnu domácí spotřebu. Také čl. VIII. zákona o celní sazbě č. 20 říš. zák. z r. 1906 dával zmocnění vládě k snížení anebo suspensi cel z důvodu špatné sklizně jen pro cla z obilí a luštěnin, nikoli však pro clo na mouku.

Nelze ostatně přehlížeti, že vlivem poměrů poválečných dostaly se na evropské trhy takové provenience moučné, o kterých se nám za míru nikdy nezdálo. Jest ještě v paměti, jak čsl. ministr obchodu kupoval v Londýně mouku čínskou, jsou známy výpomocné akce moukou americkou, která našemu mlynářství zasadila velmi těžkou ránu, ze které se nemůže vzpamatovati dodnes. Po ní následuje mouka kanadská, u nás stále více se rozmáhající, ale i četné jiné cizozemské mlýny našly vhodné odbytiště u nás. Proti akc. mlýnu v Holešovicích jest obchodník, který prodává mouku francouzskou, ač jen přes ulici má nejvýkonnější náš mlýn, který by mu dodal zboží stejné, ne-li lepší kvality. Bylo dojemné viděti, jak v Berouně místní konsum vozí si mouku z berlínského mlýna

*) Podle statistiky za r. 1926—7, vyšlé již po přednášce, zpracováno bylo v obchodních mlýnech československých již 49.8% cizozemské pšenice, za to jen 29.7% cizího žita.

„Victoria”, v samém středu naší obilnářské oblasti. Úřední statistika naše vykazuje dovoz mouky z Itálie, Terstu, V. Britanie, Nizozemska, Argentiny a j. v.

Zápas čsl. mlynářství o reaktivování moučného cla trval do r. 1925, vlastně 1926. Jsou to nejhorší leta našeho mlynářství, kde o nějaké rentabilitě v podnikání nebylo vůbec řeči a mlýny mohly se udržeti jen tím, že trávily z jistých přebytků z let vázaného hospodářství. Kde to nebylo možné, mlýn musil zaniknouti. Parlamentu a vládě byl osud domácího mlynářstva celkem lhostejný, neměloť v parlamentě žádného nebo téměř žádného zastoupení. Bylo-li na jedné straně spřežení cla moučného se cly čistě zemědělskými na úkor správnému řešení průmyslového cla na mouku, bylo na druhé straně toto házení dvou tak různorodých věcí do jednoho koše mlynářství našemu ku prospěchu aspoň potud, že současně s proniknutím snah o znovuzavedení cel obilních došlo i k opětnému zavedení cla na mouku. Současně se stoupající krizi mlynářství našeho bylo však pozorovati hrozné účinky bezcelnosti na ohromných dovozech z ciziny, které zatěžovaly naši obchodní bilanci způsobem takovým, že konečně také státní správa sama uznala za nutné hledati cesty k nápravě. Dovoz cizí mouky dosáhl v r. 1924 hodnoty přes 1 miliardu Kč, vedle toho dovezeno za 775 milionů chlebového obilí. To byly nejvýznamnější momenty, které vedly v r. 1925 k zavedení t. zv. klouzavých cel vlád. nař. č. 111 ze 4. června, vydaným za souhlasu Národního shromáždění. Aby se vyhovělo socialistickým stranám, které agitačně líčily v nejhorším světle vliv moučných cel na drahotu, volena kompromisní cesta t. zv. klouzavých cel, která platila jenom, když cena pšenice byla pod 180 Kč, resp. žito pod 150 Kč. Rozpětí cla na mouku oproti clu na pšenici a žito bylo tak nedostatečné, že o nějaké ochraně mlynářství nebylo vůbec možno mluvit. Kromě toho byl systém klouzavých cel byl vybudován takovým způsobem, že si cizí konkurence mohla měsíc napřed vypočítati, dojde-li k uplatnění cla čili nic a použila bezcelných měsíců k ohromným dovozům, čímž zásoben byl náš trh i v oněch měsících, kdy následkem poklesu cenového clo vstoupilo v účinnost. Ačkoliv prozíraví národohospodáři varovali před takovýmto řešením krise mlynářské i zemědělské, poukazující zejména k nepříznivým zkušenostem se systémem klouzavých cel v cizích státech, zvláště v Anglii, nebylo hlasů těch dbáno a sáhlo se k tomuto polovičatému opatření, do jisté míry přímo škodlivému, zejména i s hlediska naší platební bilance. Následkem nesprávné úpravy našich klouzavých cel neprojevila se neprospěšnost jejich jako kdysi v Anglii v přílišném kolísání cen, nýbrž v naprosté nerovnoměrnosti dovozů z ciziny. Tak dovezeno bylo mouky na př. v prosinci 1925 za jediný měsíc 4227 vagonů, v měsíci hned na to následujícím, v lednu 1926, kdy platilo clo na pšenici, již jen 524 vagonů, v únoru 1926 2009 vagonů, v dubnu 1926 opět jen 874 vag., v květnu na to 2872 a v červnu dokonce 4241 vagonů. I po nové stránce cla klouzavá se naprosto neosvědčila a bylo po několika málo měsících zřejmo, že nová úprava celní nepřinesla nikomu prospěchu. Po nových volbách parlamentních došlo pak záhy k novému

intensivnímu úsilí o p e v n á c l a jak na obilí, tak na mouku. Tento zápas vedl, jak známo, k rozbití dřívějšího vládního režimu a nastolení nynější koalice občanských stran, která konečně prosadila celní novelu č. 109 z r. 1926, vstoupivší v platnost 13. července 1926. V tomto zákoně bylo stanoveno clo autonomní na pšenici 60 Kč, žito 56 Kč a na mouku 120 Kč. Současně však byla ihned tato cla snížena na úroveň smluvní a sice na m i n i m á l n í výši, pod kterou není možno jíti ani ve smlouvách a to na pšenici 30, žito 38, mouku a mlýnské výrobky 70 Kč.

Toto spojení cla na mouku se cly obilními bylo pro naše mlynáře osudným. Nezmiňuji se o minimalisaci cel, která sice chrání naše mlynářství do určité výše celní, avšak jest prostředkem obchodně-politicky velmi pochybným, jak se právě ukazuje při jednání o obchodní smlouvy s oněmi státy, které mají zájem na dovozu mouky k nám (Maďarsko, Jugoslavie, Rumunsko).

Clo na mouku činí dnes 70 Kč při ceně dvouhrubé mouky ca 300 Kč, je to přes 23%, což je jistě samo o sobě ochrana slušná. Avšak nesmí se zapomínati, že současně uvedeno bylo v život velmi vysoké clo na surovinu mlynářskou, na pšenici 30 Kč a na žito dokonce 38 Kč, sazbu to, která se ukázala příliš vysokou a zemědělství při poklesu spotřeby nebo vydatné žni neprospěla. Při cle na mouku nezáleží tak na jeho absolutní výši, nýbrž mnohem spíše na poměru cla moučného ke clu na surovinu. Rozpětí, které stanovila celní novela č. 109 z r. 1926, je pro naše mlynářství stále nedostatečné, jak mlynáři hned při zavedení pevných cel r. 1926 dokazovali. Při stanovení tohoto rozpětí nestačí vzíti za základ celkový výtěžek všech mlýnských výrobků z obilí, tedy okrouhle 75%, jak nám navrhovali dokonce Maďaři, ačkoliv si sami svá cla upravili docela jinak, nýbrž nutno vycházeti z výtěžku nejlepšího druhu, který se k nám ve větší míře dováží. Tím jest mouka t. zv. dvojhruhá, které se vytěží z pšenice nejvýše 40% a která k nám hlavně z Maďarska konkuruje. Abych vyrobil 100 kg dvojhruhé mouky, potřebuji 250 kg pšenice. Platím-li z této pšenice clo 75 Kč, kdežto při dovozu 100 kg dvojhruhé mouky jen 70 Kč, jest viděti hned, že poměr mezi clem na surovinu a hoto-vý výrobek jest u nás nedostatečný, poněvadž platím menší clo, dovážím-li mouku. K tomu však sluší připočísti, že otruby, okrouhle 20%, jsou vůbec bezcelné a tím rozpětí cla moučného oproti obilnímu se dále zmenšuje. Činí-li clo na pšenici 30 Kč, mělo by činiti clo na mouku 75—80 Kč, jen aby se vyrovnalo zatížení suroviny clem. K tomu však přistupují i nepříznivější výrobní podmínky našeho mlynářství, které clem jako u jiných oborů průmyslových u nás mají býti vyrovnány. Clo u nás nemá tedy povahu cla t. zv. vychovávacího, t. j. cla přechodného pro tu dobu, než se průmysl rozvine tou měrou, aby mohl potom vůči cizozemské soutěži obstáti event. beze cla, nýbrž má za úkol vyrovnati rozdíl, o který u nás pracujeme draže, ať z důvodů jakýchkoliv. V mlynářství jsou to zejména jakost suroviny, způsob jejího transportu, nemožnost mechanických zařízení při vykládání a skládání, nedostatečné využití kapacity mlýnského závodu, proti některé soutěži vyšší mzdy dělnické, větší daňová a sociálně-politická břemena, drahota materiálu ná-

sledkem větší celní ochrany jiných průmyslů (pytle, oleje, řemeny, popruhy), tarifní a jiné výhody, jichž požívají cizí mlýny a j. v. Je tedy jasno, že moučné clo zavedené r. 1926, pokud se týká pšeničné mouky, jest nedostatečné a nemohlo zabrániti dalšímu dovozu z ciziny. Nebylo správné tvrzení zejména se strany maďarské, že naše clo moučné je prohibiční a že jest nejvyšší na celém světě vůbec. O tom byla již častěji uvedena řada dokladů z ciziny, které zde netřeba opakovati. Stačí poukázati jen na příklad R a k o u s k a v poslední době, které nemohlo obstáti v soutěži maďarské, když snížilo klouzavé clo na mouku. Právě letos vymohlo si rakouské mlynářství zvýšení autonomního cla na 12 zl. korun (ca 84 Kč) proti 4 zl. kor. = ca 28 Kč cla na pšenici a žito. V nové dodatkové úmluvě s Maďarskem, která 15. července 1928 vstoupila v účinnost, činí smluvní clo na pšenici a žito jen 2 zl. kor., t. j. 14 Kč proti našim 30 až 38 Kč, clo na mouku však 5 zl. kor., t. j. 35 Kč. Poměr mezi surovinou a hotovým výrobkem jest tu u autonomního cla 1 : 3, u smluvního cla 1 : 2½. K tomu přistupuje daň z obratu, jejíž paušál činí pro domácí mouku 4,8%, pro cizozemskou 7%! Přes to již opět rakouské mlýny žádají odpomoc a novou úpravu svého cla, protože dovoz z Maďarska neustal. Ještě význačnější rozdíl jsou na př. ve Francii, kde clo jest odstupňováno podle jakosti mouky pšeničné, v Polsku, kde ostatně přes všechny mezinárodní konvence o zrušení zákazu dovozu klidně dovoz mouky pouhým vládním dekretem zakázali, v Jugoslavii, Rumunsku atd.

Nepříznivější jest dále u nás rozpětí u žita a žitné mouky, jejíž dovoz se k nám neuplatňuje jen proto, že žitnou mouku konsumuje především obyvatelstvo venkovské, které si ji dává semílati doma ve mzdě a sousední státy samy nejsou na výrobu žitné mouky tak zařízení, aby s úspěchem mohly konkurovati, vykonávají pouze tlak na ceny, takže relace cenová u žita mezi surovinou a mlýnským výrobkem je ještě nepříznivější.

Přes toto nedostatečné vybudování stálého moučného cla u nás bylo pozorovati zejména v prvním roce, tedy v kampani 1926/27, příznivé účinky co se týče vývoje dovozu z ciziny. Nechci unavovati číslly, proto uvedu jen některé číslice nejmarkantnější. Po zavedení volného hospodaření obilím byl největší dovoz mouky k nám v r. 1924, kdy dostoupil téměř 4 mil. q. Měsíční průměr činil 3313 vagonů. V r. 1925 tento dovoz klesl na 2809 vagonů měsíčně, v r. 1926 na ca 2000 vagonů, v r. 1927 na 1520 vagonů, v prvních měsících letošního roku na 1454 vagonů a nyní za 10 měs. 1500 vagonů. Není tedy správným tvrzení o prohibičním účinku našeho cla, když se dovaží ještě stále asi polovice toho, co se dováželo za stavu úplně bezcelného. Správnější číslice obdržíme, stopujeme-li dovozy podle hospodářského roku (od 1. srpna do 31. července), s nímž téměř paralelně šla opatření celní u nás.

Tu vidíme, že v hospodářském roce 1924/25 činil měsíční dovoz mouky k nám průměrem 2924 vagonů, v r. 1925/26 2736 vagonů, v r. 1926/27 1328 a v r. 1927/28 opět již 1657 vagonů.

Rovněž se příznivě utvářil poměr mezi dovozem suroviny a hotových výrobků. Kdežto jsme na př. v hospodářském roce 1922/23 dovezli chlebového obilí jen 265.432 q a 2.203.823 q mouky, r. 1923/24 2.741.880 q obilí, 3.417.949 q mouky, r. 1924/25 již 3.318.688 q obilí a 3.509.029 q mouky, r. 1925/26 za platnosti klouza-vých cel 3, 499.687 q obilí a 3, 283.889 q mouky, činil v r. 1926/27, v prvním roce pevných cel dovoz chlebového obilí 4.461.887 q a dovoz mouky 1.593.639 q, v r. 1927/28 činil dovoz obilí dokonce 4.913.635 q, kdežto dovoz mlýnských výrobků 1.988.961 q. Poměr mezi surovinou a hotovým výrobkem se tedy obrátil. Dnes dovážíme okrouhle 72% obilí a 28% mlýnských výrobků, kdežto dříve jsme dováželi až 90% mouky. Jest nepochybné, že také z a m ě s n a n o s t d o m á c í c h m l ý n ů při poměrně dobrých sklizních domácích a při stále stoupajícím dovozu obilí, ku podivu v tom i žita, p o d s t a t n ě s e z l e p š i l a. Státní statistický úřad zjistil, jak jsem uvedl, že v kampani 1923/24 činila zaměstnanost všech mlýnů v ČSR necelých 28%, pro kampaň 1924/25 rovněž jen 28%. Novějších dat zatím nemáme, ale jsem přesvědčen, že data ta za první rok po zavedení stálých cel 1926/27 přinesou pozoruhodné zvýšení zaměstnanosti našich mlýnů, zejména pokud jde o zpracování pšenice.*)

Ovšem tato ochrana celní ve spojení s daní z obratu při dovozu mouky, o které svého času bylo zákonodárci prohlašováno, že jest nerozlučnou součástí ochrany domácích mlýnů, doznala prvního průlomu hned po prvním roce své platnosti uzavřením o b c h o d n í s m l o u v y s M a ě a r s k e m, která byla aktivována 8. srpna 1927. V této smlouvě prosadilo Maďarsko jednak paušalování daně z obratu při dovozu obilí, jednak z mouky při současném paušalování daně z obratu mouky i v tuzemsku, při čemž získalo Maďarsko podstatný náskok proti dřívějšku. Kromě toho obsahuje maďarská smlouva ještě řadu ustanovení, ze kterých Maďaři vlastně žádného prospěchu nemají, která však citelně poškozují naše mlýny. Vedlo by však příliš daleko pouštět se do těchto podrobností při této příležitosti, poukazuji na své pojednání ve výroční zprávě Čsl. maďarské obchodní komory za r. 1927. Jest nepochybné, že od této smlouvy s Maďarskem dovoz mouky k nám opětně stoupá, zejména maďarské. Již dříve jsem uvedl data za celý hosp. rok. Pšeničné mouky dovezeno v posledním roce 1.829.330 q, z toho z Maďarska 36% proti 1.760.280 q a 23.3% r. 1926/27. Maďarská smlouva byla tedy v rozhodný prospěch Maďarů a není správné, jak činí nedávná výroční zpráva Svazu peštských mlýnů, srovnávat poslední kalendářní rok s r. 1925.

Dovoz mouky v poslední kampani stoupl z ciziny vůbec okrouhle o 25%, z Maďarska o 60%! Co do celkové výše činil dovoz z Maďarska v kampani 1927—8 73.6% dovozu v kampani 1924—5 za úplné bezcel-

*) Úřední statistika za r. 1926/27 vyšla teprve v březnu 1929 a potvrdila správnost mé domněnky. V této kampani bylo využito z celkové kapacity 33.3%, u mlýnů ryze obchodních 47%. Zpracováno bylo celkem 96.806 vagonů pšenice proti 76.667 vagonům r. 1924/25 a 74.006 vagonům r. 1923/24 a 89.114 vagonů žita proti 81.715, resp. 87.741.

nosti. Clo na mouku u nás mělo tedy zejména po zhoršení v maďarské smlouvě co do kvanta dovezené mouky účinky velmi obmezené, stlačiloť celý dovoz z Maďarska jen asi o čtvrtinu a při výborné úrodě maďarské 1928 budou účinky ty ještě zjevnější. Statistika za měsíc říjen 1928 konstatuje opět větší dovoz mouky než loni, totiž 2079 vag. proti 1916 vag. v říjnu 1927.

Také to, co se předem hlásalo zejména socialistickými stranami o zhooubném účinku cla moučného na náš konsum, v praksi se nepotvrdilo. Především nelze mluvit při zavedení stálých cel o poklesu konsumu mouky a chleba. Nemáme ovšem přímou statistiku konsumní u nás (kromě snad níže uvedených t. zv. domácích účtů pro určité vrstvy obyvatelstva), o rozsahu konsumu přesvědčujeme se jen nepřímou na základě výnosu domácí sklizně a dovozu z ciziny, od čehož dlužno odečítati vývoz do ciziny. Celkem bylo k dispozici domácímu konsumu r. 1924—25 chlebového obilí (pšenice a žito) z domácí sklizně 20 mil. q, k tomu dovoz z ciziny přepočítaný na hodnotu obilní celkem 7.5 mil. q, úhrnem 27.5 mil. q; r. 1925—26 domácí sklizeň 25.4 mil. q, k tomu dovoz 7.4 mil. q, úhrnem 32.8 mil. q; r. 1926—27 domácí sklizeň 20.9 mil. q, k tomu dovoz 6.3 mil. q, úhrnem 27.2 mil. q; r. 1927—28 domácí sklizeň 23.4 mil. q, k tomu dovoz 7.3 mil. q, úhrnem 30.7 mil. q; r. 1928 činí sklizeň podle předběžných dat 24.7 mil. q, k čemuž v prvních měsících běžné kampaně přistoupil dovoz celkem ve stejném množství jako loni.

Nápadnou jest v tomto sestavení pouze číslice za kampaň 1925—26, která se však vysvětluje úsilovným dovozem bezprostředně před zavedením stálého cla v posledních měsících, kdy o nová cla se již jednalo, takže sem byla navezena mimořádně větší množství mouky do zásoby již pro příští kampaň. Z roku 1927 na r. 1928 lze však bezesporně stopovati tendenci vzestupnou. Data o vývozu neuvádím pro jejich minimalnost.

Pokud se týče vlivu cla na ceny mouky, tvrdili vždy mlynáři, že následkem bezuzdné a nezřízené konkurence mezi sebou, která se ještě zostří při větší zaměstnanosti, nebude možno celní ochrany plně využiti a cla se neprojeví tedy plnou částkou v ceně mouky. Jinak je tomu u obilí. Zde zejména clo na pšenici, ale i žito v první kampani plně se uplatnilo a jistě i větší výši cla žitného přispělo se k přechodné paritě ceny žita s cenou pšenice, ačkoliv v pšenici vykazujeme větší schodek domácí produkce než v žitu. Pšenice znamenala na pražské plodinové burse v polovici července 1926 při vstoupení stálého cla v účinnost 236 Kč, do konce roku 1926 stoupla ještě na 240 Kč, ve sklizni 1927—1928 o něco klesla na cirká 230 Kč a značně poklesla v poslední kampani následkem výborné úrody světové, takže dnes znamená 192.50 Kč, t. j. méně než v únoru 1926 před zavedením stálých cel. Žito v červenci 1926 znamenalo 157.50 Kč, během kampaně 1926—1927 vyšínulo se přes 200 Kč, koncem 1927 předstihlo i cenu pšenice na 232 Kč, v poslední kampani opět vlivem světové i domácí sklizně citelně pokleslo a znamená dnes 170.50 Kč.

Jen mimochodem připomínám, že reaktivování obilních cel u nás nevedlo dosud k podstatnějšímu rozšíření ploch osevu chlebovin, jak viděti z těchto dat:

Osevná plocha pšenice v celé ČSR r. 1920 činila 636.670 ha, klesla do r. 1924 na 606.824 ha, r. 1926 činila opět 627.959 ha a stoupla do r. 1928 na 651.162 ha, tedy okrouhle o 23.000 ha, čili asi o 3%. V Čechách samých stoupla osevná plocha pšenice z 228.745 (r. 1920) na 243.061 ha (1928); vzestup činí něco přes 13.000 ha. Osevná plocha žita dokonce citelně poklesla. Činila v celé republice Československé r. 1920 905.769 ha a poklesla do roku 1927 na 821.352 ha, tudíž o 84.417 ha čili o více než 9%. Roku 1928 stoupla podle předběžných dat na 828.933 ha, tedy jen o něco přes 7000 ha. V Čechách samých poklesla ze 466.714 ha r. 1920 na 414.504 ha roku 1927 a letos podle předběžných dat stoupla na 420.405 ha, t. j. o necelých 6000 ha. Sluší ovšem uvážiti, že v tato léta spadá také pozemková reforma, jejíž vliv na rozšíření, event. pokles produkce obilní není dostatečně prozkoumán. Z dat těchto vyplývá, že mírné zvýšení plochy osevu lze pozorovati teprve ve zcela posledním roce.*)

Pokud se týče zjištění účinku mouchy na cenu mouky, nelze ovšem postupovati tak, jako se často, zejména nyní v ruchu volebním, děje, že se srovná prostě cena dnešní s jakoukoliv cenou za doby bezcelné, aniž by se současně porovnávala cena světového trhu. Ovšem tuto zjistiti právě u mouky jest velmi obtížné vzhledem k různosti druhů mouky a vzhledem k nedostatku spolehlivých tržních záznamů. Na světových burzách se mouka většinou neznamena. Je zajímavé, že ani na peštské burse není oficiálních záznamů cen mouky, ačkoliv jest pro Maďarsko tak významným předmětem vývozním. Rovněž nelze prostě z ciziny oferovanou cenu určitého dne srovnati s naším úředním záznamem, nýbrž za účelem srovnání nutno vycházeti od cen skutečně placených. Podrobnější vyličení vlivu cla na ceny vyžadovalo by samo zvláštní přednášky a množství číselného materiálu. Pokusil jsem se o jisté náznaky, jak při tomto zjišťování postupovati, ve výroční zprávě Svazu velkomlýňů v Čechách za rok 1927. Chtěl bych se zde zmíniti alespoň o dvou. Burs. rada Koukolík v časopise „Mühlenzeitung“ z 15. ledna 1927 srovnal jednak 14 bezcelných měsíců od ledna 1925 do včetně června 1926 a na druhé straně ceny za platnosti pevných cel od července do včetně prosince 1926. U pšenice za bezcelnosti byla cena 226.71 Kč, v druhém pololetí 1926 231.40 Kč, vzestup tedy 4.69 Kč. U mlýnských výrobků, — které vykazují arci nestejný vývoj u jednotlivých druhů, tak na př. pšeničná mouka č. Ohh stoupla z 369.64 Kč na 402.91 Kč, kdežto mouka chlebová čís. 4 klesla z 242.32 Kč na 232.50 Kč, mouka krmná ze 151.47 Kč na 140 Kč, podobně otruby, — činí se zřetelem k nejvyššímu výtěžku zlepšení kalkulace mlýnské pouze 5.65 Kč za

*) Za rok 1928 provedl Státní úřad statistický definitivní zjištění osevných ploch novou methodou, která měla podstatný vliv na materiální výsledky. Ukázalo se, že plochy osevu pšenice i žita u nás jsou ve skutečnosti značně větší. Ovšem pro srovnání s minulostí nutno použití dat podle metody dřívější.

100 kg semleté pšenice, kdežto rozpětí mezi clem na pšenici a moukou činí 40 Kč.

Zevrubně se otázkou touto zabýval Dr. Frankenberg v „Zemědělském Přehledu“ z října 1927. Jeho metoda spočívá v tom, že vy počítává především měsíční průměry cen znamenanych na plodinové burse pražské a bratislavské bez bližšího udání kvality. Pro mezinárodní srovnání používá měsíčních kursů přepočtených na americké dolary v „Bulletin mensuel de l'Office permanent“ Mezinárodního statistického ústavu v Haagu. Vliv cla oproti ceně světové zjišťuje Dr. Frankenberg srovnáním pražského průměrného záznamu s londýnským, dále s Maďarskem, Jugoslavií a Rumunskem a dospívá k závěru, že v r. 1926—27 přes vzestup cen na jaře 1927 neuplatnilo se naše pšeničné clo plnou částkou, nýbrž jen asi polovinou až $\frac{3}{4}$, kdežto clo na žito již do konce r. 1926, zejména následkem neúrody, uplatnilo se plnou svou částkou a více než u pšenice. Účinek pšeničného cla jest ostatně proti jednotlivým státům, z nichž jsme dováželi, různý, více se uplatnilo proti státům dunajským, méně vůči světovému trhu. Pokud se týká cla na mouku, srovnává Dr. F. jen domácí bursovní záznamy mlýnských výrobků s vývojem cen suroviny doma. Ceny mlýnských výrobků v kampani 1926—27 stouply proti předcházející o 16.9%, kdežto pšenice stoupla okrouhle o 18%. Protože však cena pšenice činí asi 80% ceny mlýnských výrobků, odpovídal by vzestupu cen pšenice o 18% vzestup mlýnských výrobků jen asi o 14%; protože však tyto stouply o 17%, stouply vlivem cla o něco více jako r. 1926, asi o 3% více než cena pšenice. Diference mezi cenou pšenice a cenou mlýnských výrobků stoupla o 5—6 Kč, o které hrubý zisk mlýna proti předcházející kampani stoupl. Ovšem toto zvýšení netýká se stejnoměrně všech druhů mlýnských výrobků, nejvíce stoupla cena pšeničné mouky č. 1 a chlebové, pak mouky č. 0h, nejméně č. 0 dvouhrubé. Jinak tomu bylo u žita, kde F. vypočítává zvýšení o 48%, kdežto cena žitné mouky stoupla jen o 30%, tedy méně než u žita, neboť vzestupu ceny žita o 48% odpovídal by vzestup mouky o 38%. F. konstatuje dále, že přes dovozní listy, jež přišly nejvíce k dobru krmné mouce, nedošlo k podstatnějšímu zdražení krmné mouky ani otrub. Mezinárodní srovnání cen mouky neprovádí ani Dr. F., ač teprve takovým postupem bylo by možno konkrétněji určití vliv moučného cla na ceny jednotlivých druhů mouky. Ale srovnání takové jest ovšem těžce proveditelné, ne-li za dnešního stavu mezinárodní statistiky cenové vůbec nemožné, protože právě není srovnatelných dat pro přibližně stejné kvality mlýnských výrobků.

Také Státní úřad statistický má ve svém programu publikování podrobnějších cenových dat pro sledování účinků zemědělských cel a konečně také komise zřízená při ministerstvu financí za účelem zjištění veřejného zatížení bude se zabývatí zkoumáním vlivu cel. — K velkému nedorozumění vedl postup p. min. rady Dra Kollara jakožto referenta této komise, který ve své přednášce v Sociálním ústavu o zatížení našeho konsumu zemědělskými cly počítá s plnou částkou celní, při čemž na př. přehléd, že na chleba nemáme vůbec žádné clo, celní sazby z r. 1927 aplikuje

na konsumní poměry 1925—26, a výslovně říká, že zjišťuje pouze t h e o r e t i c k y nejvyšší možné zatížení cly, kdyby se tato uplatnila plnou částkou. Tomu však tak právě není. Dnes dají se srovnávat jen jisté cenové tendence a nelze-li popírat zdražovací účinek obilního cla, jest jisto, že clo na mouku se uplatnilo u nás velmi nedokonale, zejména u předních druhů, které se u nás konsumují v prvé řadě a ve kterých se nejvíce pociťuje cizozemská soutěž na našem trhu.

Že dnešní clo moučné není plně využitkováno, vidíme z pouhého nahlédnutí do kursovních listů našich burs. Pšeničná mouka 0hh dvouhrubá znamená dnes v Praze bez paušálu daně z obratu 307.50 Kč, uherská hrubá franko vagon Bratislava zdaněná 327.50 Kč, tedy o 20 Kč více, k tomu dopravné do Prahy přes 22 Kč, vidíme tedy rozdíl až skoro 40 Kč, oč platí cizozemský výrobek snad následkem cla více. Tento rozdíl bývá většinou ještě větší, protože ceny na našich bursách znamenají značí poněkud nominální maximum. Naši konsumenti jsou tedy sami tím vinni, platí-li zbytečně za cizozemskou přepychovou mouku o tolik korun více, když o to levněji mohou dostat stejně dobrý, ne-li lepší a zejména pro naši konsumní potřebu výborně upravený výrobek domácí.

Bylo by zajímavé zjistiti ještě vliv cla na detailní ceny a na celkovou naši spotřebu. Volím pro to data statistiky domácích účtů rodin dělnických a úřednických, resp. zřízeneckých, sestavená nyní pravidelně Státním úřadem statistickým. Mám sice theoretické pochybnosti o použitelnosti takových dat, data ta týkají se pouze poměrně několika málo rodin, o kterých není ani zjištěno, jsou-li pro konsumní naše poměry skutečně typické. Nicméně z nedostatku jiných dat a vzhledem k tomu, že se na nich zakládá náš oficiální index životních nákladů, nelze jim upřiti významu. Státní úřad statistický sestavil k mé žádosti data o konsumu mouky, chleba, pečiva, krupice a krup za jednotlivá dosud zjištěná léta, jež podrobněji jsou uvedena v tabulkách vzadu připojených (viz příloha). Tato léta nejsou ovšem kalendářní a nejsou vůbec pro všechny rodiny shodná. Tak na př. v letech 1925 a 1926 převážná většina rodin ukončila rok v lednu 1926 a v lednu 1927. V r. 1926 zračí se však zcela určitě již vliv stálých cel. A tu vidíme: u dělnických rodin činil celoroční náklad na uvedené potraviny moučné 717.86 Kč počítáno na spotřební jednotku, v roce před tím 714.37 Kč, v r. 1924 za úplné bezcelnosti 697.— Kč, v r. 1921 v prvním roce uvolněného obchodu (ovšem za inflace!) dokonce 936.81 Kč. O něco menší jsou cifry rodiny úřednické, kde konsum moučných výrobků jest menší: r. 1926 586.67 Kč, r. 1925 592.23 Kč, r. 1924 566.29 Kč, r. 1921 902.04 Kč. Tedy za platnosti stálých cel zvýšil se celoroční náklad na mouku a moučné výrobky na dělnickou spotřební jednotku pouze o 3.50 Kč, u úřednické spotřební jednotky dokonce o 6 Kč poklesl. Při tom co do množství, zejména konsum chleba, proti roku předcházejícímu stoupil, konsum mouky klesl jen zcela nepatrně o zlomek kg. Zde tedy nejlépe viděti minimální význam moučného cla pro konsumenta samého a tím si asi dlužno také vysvětliti, proč v nynější kampani, kdy došlo k tak značnému snížení cen mouky a ovšem i chleba (zvýšením váhy jeho při

dosavadní ceně), nepůsobil to vydatněji na celkový index životních nákladů. To jsou data jistě velmi zajímavá a širší veřejností dosud málo všimáná, a jest z nich viděti, jak zbytečně byl zveličován vliv zemědělských cel a moučného cla na konsumní poměry nejširších vrstev.

Také celkový podíl, který přísluší těmto moučným potravinám v celém dělnickém neb úřednickém budgetu, se nezvýšil, je spíš v poklesu: náklad na mouku, chléb, pečivo atd. činil u dělnické rodiny za r. 1926 21.22% (proti 21.59% v roce před tím, 23.32% r. 1922) všeho vydání na potraviny a 11.16% (resp. 11.82 a 14%) všech příjmů; u úředníka 14.23% (resp. 14.69%, 15%) všech výdajů na potraviny a 5.16% (resp. 5.63 a 7.50% r. 1921) všech příjmů.

Mluví-li se tedy nyní opět s větším důrazem o nutnosti revize obilních cel, ohrožuje se čl. mlynářstvo proti opětnému spojování této věci se clem na mouku. V každém případě musí býti zachováno alespoň dosavadní rozpětí cla na mouku, kterýžto princip byl ostatně do jisté míry uznán ve smlouvě čl.-maďarské. Tam totiž pro případ snížení cla na pšenici nebo žito, kdyby nastala mimořádná nouze, jak to umožňuje čl. V. zák. č. 109/26, musí býti zachován poměr vyplývající z dosavadních cel pro obilí a mouku až do nejmenšího rozpětí 20 Kč. Ke snížení pod toto rozpětí nepřevzala naše vláda smluvní závazek, to znamená, že i kdyby úplně bylo u nás suspendováno clo na obilí pro případ nějaké mimořádné nouze, v každém případě zůstane zachováno clo na mouku alespoň 20 Kč. Došlo-li by k revisi v tom smyslu, že by clo na obilí, zejména na žito, mělo býti sníženo, nutno použiti této příležitosti naopak ku zlepšení dosavadního nedostatečného rozpětí cla na mouku podle vzoru sousedních států, kde se to dokonce Rakousku podařilo vůči tak neústupnému kontrahentu, jako je Maďarsko.

Jinou vymoženost Maďarů v obchodní smlouvě s Československem dlužno spatřovati v paušalování daně z obrátu jednak při dovozu, jednak v tuzemsku. Při dovozu současně s paušalováním mouky zavedeno bylo také paušalování obilí, což znamená rozhodné zdražení pro ty mlýny, které si obilí dosud dovážely z ciziny přímo. Dosud činila daň z obrátu při dovozu pšenice 2.50 Kč a žita 2.20 Kč, k tomu přistoupil nyní paušál 1.50 Kč, resp. 1.80 Kč, takže cizí chlebové obilí při dovozu jest nyní zatíženo 4 Kč na 100 kg. Že se zde jedná o velmi značná kvanta a také velké částky peněžní, viděti již z výše uvedených dat o zpracování cizího obilí v čl. mlýnech. Daň při dovozu mouky zavedená hned při klouzavých clech vlád. nař. č. 122/1925 činila dosud 11 Kč za 100 kg mouky, v obchodní smlouvě byla snížena na 8 Kč a současně zaveden paušál při dovozu mouky 5 Kč. Úhrnem platí tedy cizozemská mouka při dovozu do ČSR 13 Kč, čímž však jsou kryty již všechny ostatní převody včetně zprostředkování v tuzemsku. V tuzemsku zavedeno bylo paušalování daně z obrátu pro všechny mlýnské výrobky sazbou 2%, provedeno bylo však, pokud běží o námezdní mletí pro zemědělce, způsobem nedostatečným a obchodní mlýny stále si stěžují na nezachovávání předpisů paušalovacích, čímž jsou ty mlýny, které vedou řádné obchodní knihy a podléhají stále důchodkové kontrole, ve značné nevýhodě. Velký

boj sveden byl o zvláštní účtování paušálu v účtech mlynářských, v čemž měla býti záruka, že paušál skutečně ve všech případech bude vybírán a náležitě kontrolován. Proti tomu se vzepřely organizace pekařské a vyžadovalo teprve delší doby a opětovných zákroků, než zde zjednan jakýs takýs pořádek. Ale ještě dnes neutichají stížnosti na to, že předpisů paušalovacích se nedbá, že se obcházejí tím, že rolníci pro vlastní spotřebu semletou mouku dále prodávají, dále, že předpisů těch nezachovávají zejména družstevní mlýny, paušál se neúčtuje zvláště atd. Vzhledem k dlouhé době, po kterou paušál u nás jest již zaveden, bylo by přece jen žádoucím, aby finanční správa postarala se o pořádek, poněvadž sebe menší laxnost a shovívavost povede k dalšímu rozšíření nezachovávání předpisů paušalovacích. Dnes nemožno ještě nějak ciferně vyličit účinek paušalování daně z obratu na obchodní mlýny, jisto jest, že situace obchodních mlýnů opatřením tímto byla velmi značně ztížena.

Zmínil jsem se již o poměrně malých vývozních možnostech našeho mlynářstva, které se týkají v první řadě těch druhů, které nejsou v tuzemsku vůbec odbytny. Vzhledem k zvláštním způsobům našeho konsumu již za míru zbývaly našim mlýnům určité, zejména zadní druhy, se kterými musily ven mimo území nynějšího československého státu, zejména do Haliče nebo na jih (Dalmacie, Bosna atd.). Potřeba odbýti tyto druhy na domácím trhu neprodejné ukázala se i za našeho samostatného státu. Československo ovšem jest obklopeno státy, které samy mají velmi výkonný, daleko vydatnější cly chráněný průmysl mlynářský a poměrně hojnou vlastní produkci obilní, takže vývoz mlýnských výrobků od nás má spíše ráz příležitostný anebo konjunkturální. V dřívějších letech jednalo se hlavně o využití přechodných poruch v zásobování v cizozemsku, zejména v Rakousku a speciálně i v Německu v době t. zv. rurské krise. Za normálních poměrů mohou však nejlepší jakosti moučné, t. zv. přední druhy, býti vesměs umístěny v tuzemsku, takže pro vývoz zbývají jen zadní a krmné mouky. Mlynáři jen uvítali, když současně se zákonem č. 109/1926 v důsledku cla na chlebové obilí zavedena byla instituce dovozních listů také pro mouku, která vývoz mlýnských výrobků měla usnadniti, resp. umožniti vůbec. Tyto dovozní listy udílené při vývozu mouky mají u nás podstatně jiné poslání než v sousedním Německu, kde tato instituce byla již dávno zavedena a již za míru se dobře osvědčila. Tam slouží v první řadě k vyrovnávání rozdílů dopravních, vyvolaných tím, že v severovýchodním Prusku bylo lépe přebytky žitné umístiti v sousedních státech, kdežto v průmyslovém jihozápadě bylo možno levněji po vodní cestě dopravit cizozemskou pšenici, které se tam nedostávalo. U nás jsou však dovozní listy nerozlučným důsledkem toho, že surovina je zatížena clem a mají tudíž při event. vývozu mouky naší sjednati paritu se světovou cenou obilní. Jsou tedy jakousi formou zušlechťovacího řízení, ovšem v obráceném poměru: při zušlechťovacím řízení se napřed doveze surovina a při vývozu výrobku z ní vyrobeného se vrací clo, při dovozních listech se naopak nejprve vyveze hotový výrobek a při dovozu ekvivalentu suroviny se hodnotou dovozního listu platí clo. Naše mlynářství — jak již řečeno — již za míru

mělo vždy potřebu určitého vývozu, poněvadž jsou jisté druhy mouky, které při našem způsobu výroby není možno odbýti v tuzemsku a nutno se postarati o jejich umístění v cizozemsku, poněvadž jinak by sklady mlýnů byly příliš zatíženy a nemohly by se vyráběti ani druhy, kterých domácí obyvatelstvo potřebuje. Bylo tedy učiněno opatření hned v celní novele v r. 1926, aby tento vývoz našim mlýnům byl umožněn tím, že se jim promíjí clo na surovinu k výrobě vývozního výrobku potřebnou a nelze tedy mluvit o vývozní prémii, poněvadž clo na surovinu se u nás plně nebo téměř plně uplatnilo.

Zkušlosti, které jsme dosud s dovozními listy učinili, nejsou právě příliš povznášející. Náš systém proti německému je sice podstatně zjednodušen, ale byl značně zhoršen ve smlouvě s Maďarskem. U nás nepřihlízí se ke kvalitě vyváženého mlýnského výrobku a stanoví se jednotný propočítací klíč pro hodnotu suroviny. Tento klíč činil dříve u výrobků pšeničných a žitných 133 kg a byl v maďarské smlouvě snížen na 115 kg. To znamená, že při vývozu 100 kg mlýnského výrobku obdrží se dovozní list znějící na clo pro 115 kg pšenice, resp. žita. V Německu je vývozní bonifikace odstupňována velmi složitě, což si Německo mohlo dovoliti, poněvadž má poměrně menší počet celních úřadů a sdostatek zapracovaného školeného personálu, takže snadno může prováděti zjišťování kvality vyváženého výrobku. Tato bonifikace jest pro německé mlýny tak výhodnou, že již z tohoto titulu nehledíc ani k clu na mouku o 30. Kč vyššímu nám Německo působí daleko citelnější konkurenci, pokud ovšem má sdostatek suroviny. Byly doby, že na př. u příliš bohatě dotované vývozní bonifikace při ječných výrobcích mělo Německo náskok až o 80 Kč na 100 kg, takže naše domácí krupárny musily výrobu svou zastaviti úplně, poněvadž nesnesly tak značný cenový tlak německé soutěže.

Na praksi našich dovozních listů jsou všeobecné stesky v řadách mlýnů, zejm. slovenských, které svou zeměpisnou a tarifní polohou leží výhodněji pro export a intensivněji se jím zabývají. Finanční správa nevydala dosud přesných předpisů o tom, jaké vlastnosti musí míti mlýnský výrobek, aby měl nárok na dovozní list. Je to komplikováno tím, že otruby nárok na dovozní list nemají a v některých výrobcích spatřuje finanční správa již příměsky otrub, kterým upírá dovozní list. Kromě toho vznikly spory o kvalitě vyváženého šrotu, zejména ječného. Velmi úzkoprse chce vykládati finanční správa předpis zákonný o tom, že zásilka musí činiti nejméně 50 q jednoho a téhož druhu zboží. Kdežto zákonodárce myslil, že to musí býti výrobek z téhož druhu obilí, pšeničný nebo žitný, trvá finanční správa na tom, že to musí býti jeden a týž druh vyvážené mouky, nesmí býti tedy partie složena z různých druhů pšeničné mouky. Konečně velké spory a nejasnosti jsou o přípustnosti příměsku, které se při obilí výslovně tolerují, o nichž však při mouce není vůbec žádného ustanovení. Zkoušky vzorků odebraných při vývozu provádí dosud jediná výzkumná stanice zemědělská při České technice v Praze, což znamená pro mlýny v ostatních zemích značné, nijak neodůvodněné zdržování, jsou-li ovšem četné stížnosti v tom směru pronášené pravdivé. Pokládám

za plně oprávněné snahy, aby i výzkumné stanice v Brně a v Bratislavě byly připuštěny k provádění rozboru vývozních vzorků.

Maďarská smlouva přinesla dále to zhoršení, že dovozní listy na mouku jsou nepřenositelné, to znamená, že mlýn, který vyveze mouku, musí sám zase potřebné obilí dovézt. Toto opatření, jakož i to, že za účelem kontroly, zda vyvážená mouka jest skutečně výrobkem domácím, je zákonný předpis dosti přísný, je jistě na úkor menších mlýnů, které také mají nárok na to, aby z vývozu a výhod bezcelného dovozu nebyly vylučovány. Liberálnější výklad zákona pokládám proto za plně oprávněný.

Byly vyslovovány pochybnosti, zda dovozní listy nepovedou k umělému zdražování. I v tom směru přehnané obavy ukázaly se zbytečnými. V roce 1927 činil úhrnný vývoz mlýnských výrobků z ČSR 529.073 q. byla to hlavně mouka ke krmení a jiné mlýnské výrobky z obilí a luštěnin, (patrně hlavně šrot), z toho 507.081 q čili 96% s nárokem na dovozní list, v r. 1926 činil vývoz ovšem jen 158.555 q, proti tomu však v r. 1922 309.053 q a v r. 1923 dokonce 606.777 q zejména v době rurské krise, aniž si stěžováno bylo na zdražování dotyčných druhů mouky. Letos vývoz v důsledku zhoršení vzniklého z maďarské smlouvy oproti roku předcházejícímu o něco poklesl; činil za leden — říjen 378.060 q, v tom 366.560 q s nárokem na dovozní list proti 403.183 q resp. 386.010 q v soudobí loňském. Že dovozní listy neměly v zápětí zdražení krmné mouky, dokázal přesným sledováním cen nikdo jiný než opět p. Dr. Frankenberger, referent ministerstva zemědělství, kterému v této příčině přísluší jistě v prvé řadě hájiti zájmy konsumentů.

V poslední době stihla tento poměrně skrovný vývoz našich mlýnských výrobků těžká, neočekávaná pohroma. Následkem obav o případný nedostatek krmiv byl vývoz pro řadu krmiv vyhláškou ministra obchodu z 25. srpna 1928 čís. 115.940 zařazen opět do řízení povolovacího. Mezi tato krmiva zařazen z položky mlýnských výrobků šrot, krmná mouka a ostatní mlýnské výrobky, jichž se používá jako krmivo. Naproti tomu ku podivu řada důležitých krmiv, jako na př. oves, v této vyhlášce vůbec schází. Oves se může volně vyvážeti bez ohledu na nouzi o krmiva, rovněž tak přední ječmen v hektolitrové váze od 60 kg. Naproti tomu zpracovaný ječmen na šrot se již vyvážeti nesmí. Krmná mouka jest zboží, o které nikdy naši zemědělci nestáli, snad jen spíše jméno svádí k domněnce, že se zde jedná o bůhví jak důležité krmivo. S počátku byla ještě praxe dosti liberální a podle statistiky za měsíc září bylo vyvezeno skutečně 3870 tun, tedy 387 vagonů krmné mouky, proti dalšímu vývozu položilo však ministerstvo zemědělství na nátlak hlavně z kruhů poslaneckých své veto, k vývozu byl již povolen jen určitý kontingent, prý 100 vagonů měsíčně; tato číslice nebyla nijak blíže odůvodněna, nýbrž stanovena zcela libovolně. Naše mlýny ještě před vyhláškou o povolovacím řízení v červenci a v srpnu prodaly větší kvanta této mouky do ciziny. Ač jim bylo slíbeno, že pokud jde o tyto staré uzávěrky, bude vývoz povolen, neplní se nyní pro veto ministerstva zemědělství dané slovo. Tím nejen činí se neodůvodněná újma našim mlýnům, neboť nemohou realizovati dosti výhodně uzavřené zakázky (od té doby ceny

krmné mouky podstatně klesly), nýbrž vyvolává se i nejistota v zahraničních obchodních stycích, s obětmi vykoupené obchodní spojení zahraniční jde nazmar a cizozemští interestenti obracejí se ovšem do Pešti, kde těchto potíží nemají. Po vydatných deštích v srpnu a zejména v září o nějaké nouzi o krmiva u nás vůbec není již řeči. Některé zemědělské listy naznačují, že by snad mohla býti z jara a že za tím účelem dlužno trvati na omezovacích předpisech. Ovšem ale zapomínají, že t. zv. krmná mouka, které se užívá u nás jen k výkrmu husí a některého drobného zvířectva a to jen sporadicky, vůbec tak dlouhé skladování nevydrží a bude musiti býti zničena, nepovolí-li se její vývoz. Mlýny nesčetněkrát intervenovaly u všech možných instancí, ale marně. Úřad povoluje ze žádaného množství pouze nepatrný zlomek, což má ovšem za následek, že mlýn musí hned druhý den podati žádost novou na podstatně větší množství, když předem ví, že se mu nepovolí celé. Tak oživil opět v plné slávě povolovací režim se všemi svými výstřelky a nezdravými zjevy, o kterém jsme mysli, že jest již dávno pohřben, zejména když také náš stát plným právem přistoupil k ženevské konvenci o zrušení zákazů a omezení dovozu anebo vývozu. Jedná se o poslední křečovitý záchvat tohoto režimu, v r. 1930 s ním zúčtujeme bohdá definitivně, ale přes to způsobil ještě citelné újmy zcela zbytečně bez jakéhokoliv hospodářského odůvodnění. Sluší skutečně litovati, že u nás stačí veto jediného činitele a učiní se mu po vůli, třeba ministerstvo obchodu a jeho odborný poradní sbor, zaručující správnou znalost hospodářských poměrů, jest názoru zcela odlišného. Jest dětinské domnívati se, že zadržováním vývozu vyvolá se nějak zlevnění ceny krmné mouky. Naopak jest nebezpečí, že bude nutno přeměnit celou kalkulaci mlýnů a zvýšiti cenu předních druhů, čímž poškozeno bude domácí spotřebitelstvo. Škody takovým zbytečným zákazem způsobené jsou věru nezměrné!

Často slýcháme, že náš průmysl mlynářský není ještě na žádoucí výši technické dokonalosti a nestačí duchu moderní doby. Výtky takové jsou naprosto neodůvodněné; máme řadu technicky velmi dokonale zařízených podniků, které vzbuzují podiv i cizozemských návštěv. Jak si mlýny všimají všech moderních pokroků po stránce výrobní, viděti na př. na otázce bílení či zušlechťování mouky, s níž se u nás daly a dějí stále pokusy a pro jehož připuštění bylo nesčetněkrát intervenováno na všech možných povolaných místech, ovšem do dnes bez výsledku. Takové pokusy jsou značně nákladné a neměly dosud pozitivní výsledek, což vysvětlováno hlavně jakostí naší domácí suroviny a způsobem našeho mletí. Také co do zdokonalení produkce domácího obilí, zejména pšenice, podnikají organizace mlynářské nejrůznější akce, aby pohnuly zemědělce k tomu, aby upustili od pěstování měkkých velkozrnných pšeníc, které se pro naši výrobu krupičkových druhů mouky naprosto nehodí, ale došly zatím jen velmi malého porozumění v zemědělských kruzích. Že mlýny naše neustávají v hledání pokroku, o tom svědčí četné zkoušky s novými způsoby výroby, ať uvedu jen z poslední doby výsledky zkoušek výborně se osvědčivší značky „Globus“, uvedené do obchodu Akciovou společností mlýnů v Praze. Třebaže nepodařilo se dosud vybudovati

státní ústav pro výzkum mouky a chleba, což je v první řadě úkolem státu, třebaže dosavadní zkušební stanice, pokud jsou ovládány zejména zemědělskými interesy, svými posudky začasté vyvolávají odpor mlýnů, nutno vzít mlýny v ochranu, pokud běží o jejich úsilí o technický pokrok. O tom svědčí také houževnaté a trpělivé práce, prováděné v mlynářském odboru Ústavu pro technické hospodářství průmyslové při Masarykově akademii práce.

Velmi bolestnou otázkou pro naše mlynářství jsou také otázky právních tarifů. Podrobnější rozbor jich vyžadoval by ovšem samostatné přednášky. Upozorňuji jen na nedávný spor mezi mlýny v zemích českých a na Slovensku co do jejich stanoviska k překladištnímu tarifu dunajskému. Nejvíce tíží naše mlýny, že obilí tarifuje u nás stejně jako hodnotnější mouka, v důsledku čehož jsou již ve výhodě ony mlýny, které leží v produkčním území a mohou dodávat mouku v přímém tarifu na sebe větší vzdálenost. Opakuje se zde jistá obdoba z býv. Rakousko-Uherska, kde byly rovněž sporné tarifní otázky mezi českými a maďarskými mlýny, jimž v nedávné jubilejní publikaci Ústředního spolku mlynářů věnoval aktuální vzpomínku předseda naší společnosti p. ministr Dr. Fořt. Chci tím jen naznačiti, že v mlynářství našem jest ještě stále řada problémů, které přes 10leté trvání našeho státu nedoznaly úspěšného řešení.

Přistupuji k závěru a dovoluji mi stručné resumé. Celkem možno říci, že čl. mlynářství za posledních 10 let Československé republiky prošlo velmi těžkou krizí, jako snad žádný jiný obor průmyslový, které samozřejmě ani dnes nejsou ještě úplně překonány. Podstatný obrát k lepšímu přivedlo teprve zavedení stálého cla, ale o nějaké definitivní konsolidaci poměrů v našem mlynářství nelze mluvit. Při jednání o obchodní smlouvy s agrárními státy, jako na př. v poslední době s Jugoslavií, vysazeny jsou čl. mlýny vždy obavám, že v dosavadním ochranném clu dojde opět ku změně anebo dokonce k posunutí nynějšího rozpětí mezi clem na surovinu a hotový výrobek. Jest kardinálním požadavkem, že nezbytně nutná minimální celní ochrana musí být i pro čl. mlynářství něčím samozřejmým, axiomem, o němž není možná teprve diskuse. Mělo by se rozuměti samo sebou, že se nesmějí dělati stále experimenty s povolovacím řízením a když někomu bezdůvodně napadne, vydávati hned zákaz vývozu, vyvolávati nejistotu v obchodování a působiti bezdůvodné ztráty, které nikdo nenahradí. Jest nezbytně dále nutno, aby také instituce dovozních listů pro mlýnské výrobky byla zajištěna a přesně stanoveny byly podmínky, za kterých možno vyvážeti, jinak vývozní obchod nebude lze dále vyhubovati, nýbrž stane se prostě nemožným. Nutno trvati na náležitě kontrole předpisů o paušalování daně z obrátu mouky, při čemž možno doporučiti finanční správě, aby si opatřila přesná statistická data, kolik paušál dosud vynesl a z jakých pramenů výnos ten přýští. Není o tom pochybnosti, že statistika taková sama u srovnání s ostatními hospodářskými daty o našem mlynářství ukáže finanční správě cestu, jak hledati nápravu.

Jinak ovšem i v mlynářství dají se poměry napravit a odstraniti nejhorší výstřelky vzájemně ničivé soutěže pouze svépomocí. I když v tomto směru dosavadní dosti časté pokusy nesetkaly se ještě s výsledkem, nezbyvá než pracovati k oživení jich znovu a znovu. Snad stále nedostatečná rentabilita podniků mlynářských přispěje k lepšímu komerčnímu vyškolení jejich majitelů. Jestliže v cukrovarství dala se k odstranění ničivých výstřelků soutěžních utvořiti organizace kartelní, jestliže v lihovarství v souvislosti s úpravou daňovou máme rovněž tuhé formy organizační a jestliže nyní také v pivovarství po rozbití dosavadní pevné organizace dochází opět ke společnému jednání a na obzoru jest kontingentace výrobní, nezbyvá, než aby také naše mlynářstvo těmito cestami hledalo prostředky k trvalé sanaci svých poměrů. Poměry jsou zde ovšem obtížnější než v ostatních uvedených oborech. Za dnešní naší soustavy hospodářské nevidím však k ozdravení našeho mlynářstva jiné cesty. Všecky takové svépomocné akce mohou býti podnikány ovšem jen za předpokladu, že minimální ochrana celní zůstane za všech okolností našemu mlynářství zachována.

VIII. Dr. V. NESSEL: O cílech a prostředcích daňové reformy a návrhu vzestupné daně z důchodu bezpracného. (Rozebr.)	Kč 3.50
IX. Univ. prof. Dr. VILIBALD MILDSCUH: Platební bilance a měna. (Rozebráno.)	Kč 3.—
X. Dr. ALFRED MAYER: Hospodářská a sociální situace jižních Čech po převratu.	Kč 2.50
XI. JUDr. KAREL MALÍK: Statistika průmyslové výroby v Československu v praxi.	Kč 2.50
XII. Ing. JOSEF HŮLA: Reorganisace správy československých drah jako železničního podniku spravovaného podle zásad obchodního hospodaření	Kč 7.—

V období 1924/25:

I. Dr. JOSEF FORT: O nezbytnosti určitého měnového programu před aktivováním banky cedulové.	Kč 3.—
II. Dr. LAD. PATOČKA: Obchodní attaché a konsulární korespondence.	Kč 4.—
III. Dr. RUDOLF HOTOWETZ: Aktuální otázky naší politiky obchodní a měnové.	Kč 5.—
IV. Univ. prof. Dr. VILIBALD MILDSCUH: Poválečná bytová otázka v cizině a u nás.	Kč 5.—
V. Dr. L. FORT, Inž. R. DUŠEK a J. ŠTĚPKA: Rozprava o poválečné otázce bytové u nás a v cizině.	Kč 4.—
VI. Dr. VINCENC IBL: Německé hospodářství po přijetí Dawesova plánu.	Kč 4.—
VII. JUDr. Ing. JOSEF PETERS: Stav uhelného průmyslu v Československé republice.	Kč 3.—
VIII. Dr. ZDENKO FAFL: Vývoj a úkoly československé obchodní politiky.	Kč 4.—

V období 1925/26:

I. Dr. BOH. JELÍNEK: Úvěr státní a peněžní trh. (Rozebr.)	Kč 4.—
II. Dr. JOS. FORT: O povaze nynější naší měnové stability a podmínkách její trvalosti (II. vydání).	Kč 4.—
III. Dr. Inž. RUDOLF BARTA: Průmysl stavebních hmot v Československu.	Kč 4.—
IV. Doc. Dr. ANT. BASCH: Hospodářský problém rakouský.	Kč 4.—
V. Dr. JOS. FORT: O sociologických kořenech kapitálu a povaze zvlášť kapitálu peněžního (II. vydání).	Kč 8.—
VI. FERD. JIRASEK: Družstevnictví.	Kč 4.—
VII. Ing. JOS. ZÁRUBA-PFEFFERMANN: Dusíkový problém v republice Československé.	Kč 4.—
VIII. JUDr. EMIL MEISSNER: O reformě přímých daní.	Kč 4.—
IX. JUDr. RUD. HOTOWETZ: Hospodářské sblížení evropských států	Kč 4.—
X. Ing. A. KUBÍČE: Mezinárodní význam obchodu dřívím, lesního hospodářství a dřevařského průmyslu v Československé republice.	Kč 5.—
XI. Dr. Ing. FR. RADOUS: Nové směry vodohospodářského podnikání v republice Československé. (S připojenou diskusí.)	Kč 10.—
XII. Dr. ROBERT KOLLAR: Daňové břemeno a daňová únosnost.	Kč 4.—

V období 1926/27:

I. Dr. GUSTAV HEIDLER: Naše otázka cukerní.	Kč 4.—
II. Dr. K. ALTMANN: Zvláštní daň výdělková v daňové reformě.	Kč 4.—
III. Univ. prof. Dr. C. HORÁČEK: Naše další úkoly měnové a otázka valorisace	Kč 4.—
IV. Dr. J. MATYS: Železářský průmysl v Československé republice	Kč 2.—
V. Univ. prof. Dr. JOSEF DRACHOVSKÝ: Sanace státních financí československých	Kč 4.—

VI. Doc. Dr. JOS. MRÁZ: Problém naší soběstatečnosti v chlebovinách	Kč 5.—
VII. JUDr. RUD. HOTOWETZ: Naše hospodářství roku 1926 a jeho další vývoj	Kč 5.—
VIII. JUDr. VÁCLAV SCHUSTER: O evropské hospodářské pospolitosti s hlediska československého	Kč 5.—
IX. Dr. PAVEL SMUTNÝ: Naše platební bilance a její metoda	Kč 5.—
X. Dr. BOH. JELÍNEK: O úpravě úvěru melioračního	Kč 10.—
XI. Inž. V. MIXA: Československé státní dráhy a předpoklady jejich vývoje	Kč 5.—
XII. ROZPRAVA o sociálním pojištění	Kč 5.—
XIII. Dr. FRANT. FOUSEK: Plus a minus pražské peněžní bursy	Kč 7.—
XIV. ROZPRAVA o obsahu přednášky Dra V. Schustera na námět: „Hospodářská pospolitost Evropy s hlediska ČSR.“ ...	Kč 5.—
XV. KAREL KARASEK: Trh peněz u nás a jinde	Kč 5.—
XVI. Doc. Dr. ANT. BASCH: Problém zkoumání konjunktury ...	Kč 5.—

V období 1927/28:

I. JUDr. VÁCLAV SCHUSTER: Co počítí s výsledky mezinárodních hospodářských konferencí?	Kč 4.—
II. JUDr. LADISLAV DVORÁK: O vűdčích zásadách hospodářských ve Spojených Státech Severoamerických	Kč 4.—
III. Ing. Dr. EMIL ZIMMLER: Hlediska československých inženýrů k mezinárodní hospodářské konferenci v Ženevě	Kč 5.—
IV. Doc. Dr. VILÉM FORSTER: Hospodaření lidskou prací	Kč 4.—
V. Ing. FERD. KLINDERA: Význam zemědělského družstevnictví na mezinárodní hospodářské konferenci v Ženevě.....	Kč 4.—
VI. RUDOLF TAYERLE: Sociální otázky na mezinárodní hospodářské konferenci v Ženevě.....	Kč 3.—
VII. Ing. VLAD. IBL: Některé věcné podklady pro posuzování problému našich státních drah.....	Kč 4.—
VIII. Univ. prof. JUDr. CYRIL HORÁČEK: O zákonné úpravě podnikání akciového	Kč 4.—
IX. JUDr. JOSEF FORT: Náčrt vědy společenské na podkladě přírodopisném (II. vydání).....	Kč 15.—
X. Doc. N. ZEKULIN: Ústřední cedulové banky a peněžní reforma se zřetelem na poměry v Československu.....	Kč 4.—
XI. JUDr. RUDOLF HOTOWETZ: Stav československého hospodářství v roce 1927.....	Kč 4.—
XII. Ing. ARTUŠ SYKORA: Československé sklářství a jeho budoucnost	Kč 6.—
XIII. Doc. JUDr. ANT. BASCH: Cena zlata, stabilita hospodářská a postavení cedulových bank.....	Kč 5.—
XIV. Ing. OTTO KAPP: Hospodářské styky Slovenska s historickými zeměmi	Kč 5.—
XV. Ing. Dr. JOS. ŠPINKA: Význam chemického průmyslu ve světovém hospodářství	Kč 5.—

V období 1928/29:

I. Ing. VLAD. IBL: Rozdíl intensity osobní a nákladní přepravy československých drah.	Kč 6.—
II. JUDr. LAD. DVORÁK: O účelnosti ideí a metod Spojených států amerických pro národní hospodářství československé ..	Kč 5.—
III. ADOLF LAMBL: Francouzská měnová reforma, mezinárodní pohyb zlata a jeho vliv na ceny.	Kč 6.—
IV. JUDr. BOHDAN ŽIVANSKÝ: O aktuálních otázkách čl. mlynářství.	Kč 7.—
V. JUDr. ZDENKO FAFL: Provádění obchodně-politických usnesení mezinárodních konferencí	Kč 6.—
VI. JUDr. LAD. HAŠKOVEC: Zásahy státní moci do obchodu valutami a devisami	Kč 5.—

VII. JUDr. EMIL MEISSNER: Studie o základu pro vyměření zvláštní daně výdělkové	Kč 4.—
VIII. JUDr. JIRÍ HEJDA: Nová hospodářská politika	Kč 6.—
IX. Prof. JUDr. JOŠ. PAZOUŘEK: Staronové proudy ve světové obchodní politice	Kč 4.—
X. Dr. LAD. PATOČKA: Problémy československé hospodářské expansivity	Kč 4.—
XI. Dr. FRANT. ŠERACKÝ: Moderní racionalisace výroby z hlediska psychotechnického.	Kč 4.—
XII. Ing. Dr. JAN STOCKÝ: Regionalistické založení hospodářské politiky československé zvláště se stanoviska jihočeského	Kč 4.—
XIII. JUDr. ERVÍN HEXNER: Zákonodárná úprava kartelů	Kč 5.—
XIV. JUDr. FRANT. VAVERKA: Verejné financie na Slovensku	Kč 7.—
XV. JUDr. OT. KLAPKA: Průmysl a zatížení komunálními dávkami	Kč 4.—
XVI. JUDr. LAD. NAVRÁTIL: Organisační otázky československého obchodu	Kč 5.—
XVII. ANTONÍN PIMPER: Z válečného a poválečného vývoje českých obchodních bank	Kč 5.—
XVIII. Rozprava o přednášce poslance JUDra OT. KLAPKY „Průmysl a zatížení komunálními dávkami“	Kč 4.—
XIX. Rozprava o díle JUDra JOSEFA FORTA: „Náčrt vědy společenské na podkladě přírodopisném“	(V tisku)
XX. Dr. TADEUSZ LUBACZEWSKI: Vývoj hospodářské konjunktury v Polsku (1924—1928).	(V tisku)

Tisk dalších přednášek se připravuje.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáč, Praha-Příkopy.

Členské přihlášky a objednávky brožur přijímá Sekretariát České společnosti národohospodářské v Praze I., Rytířská 31. Členům Č. Sp. N. se zasílají brožury s 30% slevou.